

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 339.922.327

І. Є. ЖУРБА

Хмельницький національний університет

Д. М. РУСАК

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті було досліджено сучасні тенденції формування економічних основ транскордонного співробітництва країн Східної Європи. Авторами було обґрунтовано, що базовими категоріями економічної природи транскордонного співробітництва є оптимум Парето, економічне ядро та економічна рівновага. В статті доведено, що особливого наукового та прикладного значення набувають проблеми, пов'язані із наявністю економічних флуктуацій. Визначальними складовими формування соціально-економічної природи транскордонного співробітництва є також дифузійно-втягуюча інтеграція, євроінтеграція а також коопетиція та транскордонне співробітництво. Автори здійснили спробу показати практичне значення, місце та роль економічної природи транскордонного співробітництва і його вплив на трансформаційні процеси у прикордонні.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євроінтеграція, флуктуація, коопетиція, оптимум Парето, економічне ядро та економічна рівновага.

I. ZHURBA

Khmelnytsky National University

D. RUSAK

Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

MODERN ECONOMIC BASICS OF CROSS-BORDER COOPERATION IN EASTERN EUROPE

In this article were investigated current trends of forming the economic foundations of cross-border cooperation in Eastern Europe. The authors proved that the basic categories of economic nature of cross-border cooperation are Pareto efficiency, economic nucleus and economic equilibrium. The article proved that a special scientific importance and application problems associated with the presence of economic fluctuations. The defining elements of the formation of social and economic nature of cross-border cooperation are also a diffusion-pulling integration, European integration and cooptition and cross-border cooperation. The authors attempted to show practical significance, place and role of the economic nature of cross-border cooperation and its impact on the transformation processes at the border.

Keywords: cross-border cooperation, European integration, fluctuation, cooptition, Pareto efficiency, economic nucleus and economic balance.

Вступ. У зв'язку з масштабним розширенням ЄС на Схід і формування нового кордону між ЄС та Україною на початку ХХІ ст. змінюється і формат співпраці як держав, так і прикордонних регіонів. В умовах розширення та поглиблення євроінтеграційних процесів відбувається швидкий процес економічної взаємодії та взаємозв'язку між країнами Східної Європи через прикордонні регіони як найбільш ефективного засобу міжнародних економічних відносин. Особливої актуальності набуває дане дослідження у контексті підписання угоди про Асоціацію та поглиблену Зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, а також реалізації програми «Східне партнерство».

Сучасні наукові дослідження транскордонного співробітництва здійснюють ряд вітчизняних науковців, зокрема В. Будкін, З. Герасимчук, М. Мікула, В. Макогон та ін. Проте багато питань як теоретичного так і прикладного змісту є слабо дослідженими, зокрема сучасні економічні основи транскордонного співробітництва країн Східної Європи.

Постановка проблеми. В умовах бігравітаційних інтеграційних процесів країн Східної Європи потрібно обґрунтувати науково-методологічні засади трансформаційних явищ транскордонної співпраці та обґрунтування ефективності її подальшого розвитку. Велика увага науковців, які досліджують транскордонне співробітництво акцентується на прикладних засадах прикордонної співпраці, в меншій мірі уділяється дослідженню науково-теоретичним категоріям та економічній природі даного явища. Автор статті спробував обґрунтувати та викристалізувати структурно-логічну схему економічної природи транскордонної співпраці.

Метою даної статті є обґрунтування сучасних економічних основ транскордонного співробітництва країн Східної Європи. Виходячи із зазначеної мети були визначені наступні завдання, зокрема: дослідити складові частини економічної співпраці транскордонних регіонів; визначити та проаналізувати сучасну парадигму транскордонного співробітництва – коопетицію; дослідити транскордонне співробітництво як початкову ланку інтеграційних процесів основою яких є дифузійно-втягуюча інтеграція; довести, що

макроекономічною основою транскордонного співробітництва є оптимум Паретто; довести та обґрунтувати Основний суспільно-трансформаційний генетичний закон.

Основна частина. Основою транскордонного співробітництва в цілому та Східній Європі, зокрема, є процес створення зв'язків та договірних відносин у прикордонних зонах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем. Суть транскордонного співробітництва полягає у тому, що два суміжні прикордонні регіони співпрацюють у процесі розробки планів та вибору пріоритетів розвитку, а не працюють окремо, а потім узгоджують плани розвитку за окремими заходами. Транскордонна співпраця полягає у тому, щоб у діалозі в усіх сферах життя були задіяні всі соціальні групи населення та адміністративні органи [1, 2].

Визначимо складові сучасних економічних процесів транскордонного співробітництва країн Східної Європи, першою такою складовою є коопетиція. Варто зауважити, що сучасна модель функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин формується на засадах коопетиції – парадигмі транскордонного економічного розвитку.

Згідно з концепцією коопетиції розвиток опирається на одночасній конкуренції та кооперації, у процесах якої беруть участь різні суб'єкти, наприклад підприємства, громадські організації, наукові установи, центральна та місцева влада. Тематику коопетиції можемо розглядати у різних аспектах. У теперішній час за умови розвитку європейської інтеграції звертається увага на зростання ролі міжнародної та транскордонної співпраці регіонів. У цьому контексті можна стверджувати, що регіональний і транскордонний економічний розвиток є результатом з одного боку конкуренції пов'язаної із суперництвом, а з іншого – кооперації, що складається зі співпраці та інтеграції в різних сферах. Посеред цих елементів найвагомішою часто вважається кооперація.

Іншою складовою транскордонного співробітництва є економічна інтеграція транскордонних регіонів. Концептуальною основою транскордонного співробітництва в умовах розширення ЄС є економічна інтеграція транскордонних регіонів України.

Поглиблення міжнародного поділу праці в умовах глобалізації та інтеграції світової економіки, вирішення проблеми забезпечення взаємовигідної співпраці транскордонних регіонів у межах світогосподарської системи і вибору найбільш ефективного способу залучення транскордонних регіонів Східної Європи, зокрема України, в інтеграційні зв'язки є об'єктивно необхідними.

Доведено, що сучасне прикордоння країн Східної Європи, пов'язане з єврорегіоналізацією, відрізняється певною специфікою. Західне і південне прикордоння має комплементарну (коопераційну) економічну структуру, щодо транскордонних сусідів, східне ж – конкуренційну. Комплементарність структур сприяє транскордонному співробітництву.

Доведено, що особливого наукового та прикладного значення набувають проблеми, пов'язані із наявністю економічних флуктуацій у транскордонному співробітництві країн Східної Європи. Через те необхідно періодично відновлювати втрачену рівновагу виробництва, обміну, розподілу, споживання у процесі транскордонного співробітництва, враховуючи вплив чинників циклічності соціально-економічної діяльності. Здійснюючи аналіз оцінки наявного теоретичного і практичного досвіду дозволяють сформулювати нову парадигму транскордонного регіонального розвитку як сукупність нових теоретичних положень і основоположних принципів (рис. 1).

Зауважимо, що у даному контексті транскордонний регіон виступає як: а) частина світового економічного простору, що має ресурсну базу і певну свободу дій з включення в світову економіку; б) самодостатня одиниця в народногосподарському комплексі країни, наділена певними правами і відповідальністю; в) суб'єкт народногосподарського комплексу країни, що акумулює сучасні технології регіонального управління з метою досягнення якнайкращої структури валового регіонального продукту; г) частина національної інноваційної системи, що забезпечує реалізацію її цільових показників і напрямів.

У таблиці 1 представлено особливості прояву інтеграційних процесів на міжрегіональному і транскордонному рівнях [4].

Економічна теорія виділяє змістовність сторін взаємозв'язаних понять – «зв'язок», «відносини», «співробітництво» та співвідносить їх з реаліями складних процесів виробництва, здійснюваного в різні періоди розвитку суспільства. «Зв'язок» і «відносини» по суті є тотожними. Проте, є відмінності, що характеризують їх як співвідношення загального і приватного.

Слід вважати інтеграційні зв'язки більш ширшим поняттям, що охоплює всілякі види діяльності у сфері реальної економіки. Вони передують створенню інтеграційних відносин і є їх основою в інтегрованому процесі.

Наступною складовою економічної природи транскордонного співробітництва є початкова ланка інтеграції – я її обґрунтовую як дифузійно-втягуюча інтеграція. Отже, виходячи із вищесказаного, можна довести, що одними із головних наукових теорій, що обґрунтовують трансформацію транскордонного співробітництва є: по-перше, це дифузійно-втягуюча інтеграція, де автор у своєму дослідженні обґрунтував, що транскордонне співробітництво є початковою ланкою дифузійно-втягуючої інтеграції на найнижчому євроінтеграційному рівні в системі: регіональна інтеграція – інтеграція сусідніх країн – прикордонна інтеграція – дифузійно-втягуюча інтеграція. Вона виникає у результаті ініціативи «знизу», але одночасно є

складовим елементом створюючого «зверху» нового європейського устрою. Транскордонне співробітництво через свої організаційно-функціональні структури – єврорегіони, а також дифузійно-втягуючу інтеграцію, повинні стати кроком на шляху об'єднання Європи. Дифузійно-втягуюча інтеграція впливає на координацію дій у прикордонні, розвиток єврорегіонів. Для створення бази кооперації вона намагається залучити до ідеї транскордонного співробітництва усі можливі інституції: парламенти, адміністрації, союзи, товариства, церкву, політичні партії, профспілкові об'єднання, торгові дома, університети та школи тощо. Спробуємо показати механізм функціонування дифузійно-втягуючої інтеграції [3].

Рис. 1. Сучасна парадигма транскордонного регіонального розвитку

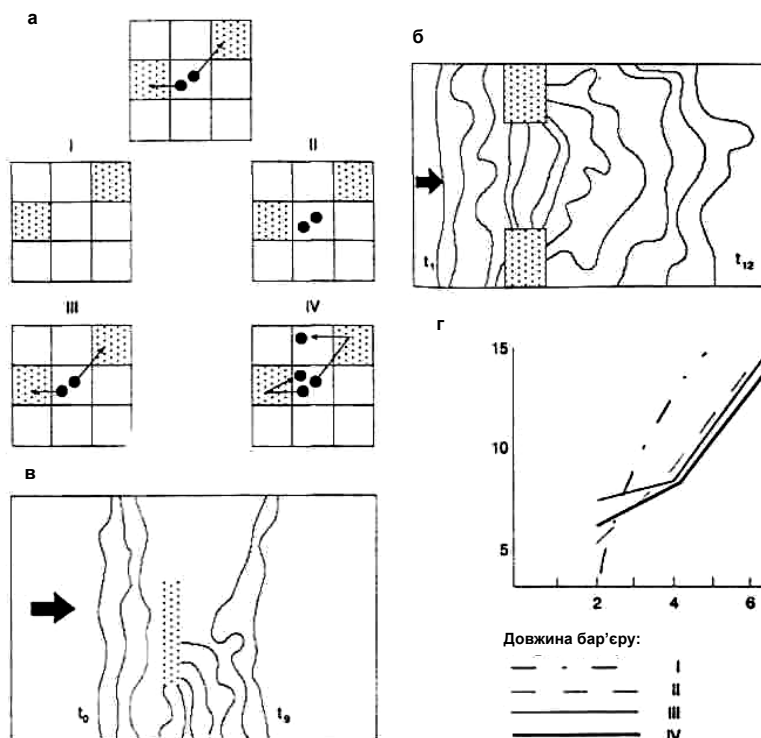

Рис. 2. Типи бар'єрів і рух хвиль дифузії

Таблиця 1

Характерні ознаки інтеграційних процесів на міжрегіональному та транскордонному рівнях

Типи інтеграційних зв'язків	Міжрегіональний рівень	Транскордонний рівень
1. Економічні, зокрема: 1.1. Розвиток виробничо-економічних зв'язків	Між регіонами України	Інвестиційні процеси, створення спільних підприємств
1.2. Розвиток торгових зв'язків	Міжрегіональні зв'язки	Зовнішньоекономічні торгові зв'язки
1.3. Створення, розвиток загальних ланок, об'єктів інфраструктури	Залізничних, автомобільних доріг, нафтогазопроводів, енергетичних мереж, комунікацій зв'язку міжрегіонального значення	Залізничних, автомобільних доріг, нафтогазопроводів, енергетичних мереж, комунікацій зв'язку міжнародного значення
1.4. Розвиток перевезень вантажів і пасажирів.	Залізничних, морських, річкових, авіаційних, автомобільних міжрегіонального значення	Залізничних, морських, річкових, авіаційних, автомобільних міжнародного значення
1.5. Розвиток об'єктів ринкової інфраструктури	Торгових центрів, валютних бірж, банків і їх філій, інформаційних і виставкових центрів, що виконують міжрегіональні функції	Торгових центрів, валютних бірж, банків і їх філій, інформаційних і виставкових центрів, що виконують міжнародні функції
1.6. Розвиток крупних міжрегіональних проектів.	-	-
2. Гуманітарні зв'язки	Внутрішній туризм, с порти вно-кул ьтурн і, науково-технічні, інформаційні обміни	Міжнародний туризм, спортивно-культурні, науково-технічні, інформаційні обміни
3. Екологічні зв'язки	Розвиток ланок екологічного моніторингу, формування загальних територій, що особливо охороняються, комісії, експедиції і інші зв'язки міжрегіонального значення	Розвиток ланок екологічного моніторингу, формування загальних територій, що особливо охороняються, комісії, експедиції і інші зв'язки міжнародного значення
4. Формування і розвиток регіональних асоціацій і їх організаційних структур	-	-

Згідно термінології американського вченого Р. Юїлла (R. Yuilla, 1965), який спирається на ідеї хвилі дифузії Т. Хегерстранда і при використанні відповідних математичних методів (симуляційного методу Монте-Карло), автор розробив теорію дифузійно-втягуючої інтеграції, де ми можемо спостерігати рух товарів, послуг, капіталу та трудових ресурсів через кордон (рис. 2). На рис. 2 а. зображена дев'ятиклітинна решітка з: 1) бар'єрними клітинами (покрите штрихом); 2) клітинами, позначеними жирними крапками, передавальними клітинами; 3) стрілками, що вказують напрям дифузії. Чотири типи бар'єрних клітин розглянуто у порядку зменшення їхньої блокувальної дії [3, 2]. Він досліджує функції різних типів бар'єрів, у тому числі державних кордонів і виділяє:

- тип I – бар'єр суперабсорбуючий – поглинає всю інформацію, не сприяє чотирьом названим вище економічним свободам, не впливаючи на джерело трансмісії, або експортера;
- тип II – бар'єр абсорбуючий – частково поглинає інформацію, впливає на частковий рух товарів, капіталу, трудових ресурсів, не впливаючи на джерело трансмісії;
- тип III – бар'єр рефлексуючий (відштовхуючий) – не поглинає інформації, але дозволяє одночасно приймати нову інформацію;
- тип IV – бар'єр відхиляючий (ретранслятор) – не поглинає інформацію, але направляє її до найближчого доступного місця.

Названі вище типи бар'єрів ми покажемо на рисунку 2 а.

На рис. 2 б зображено поширення лінійної дифузійної хвилі через отвір у стовпоподібному бар'єрі, де темп вирівнювання, тобто кількість генерацій $t_0, t_1, \dots, t_n$, фіксувався для різних типів бар'єрів і ширини отвору.

Тут форма фронту хвилі була відновлена аж на одинадцятій генерації (t_{11}). Інший варіант стовпоподібного бар'єру показаний на рис. 2 в, де дифузійна хвиля огинає бар'єр і відновлюється після дев'яти генерацій. Тут темп вирівнювання прямо пов'язаний як з довжиною, так і з типом бар'єра. Крива

для суперабсорбувального бар'єра (перший тип) різко відрізняється від кривих трьох інших типів (рис. 2 г).

Крім запізненнь у дифузії інформації, руху товарів, капіталу, трудових ресурсів, викликаних кордонами-бар'єрами, існують запізнення у *присвоєнні (адаптації)* вже отриманої інформації та названих вище ресурсів. Ці проблеми розкриті у працях П. Гаггета (P. Hagget, 1972) [3, 4].

Виявлено, що дифузійно-втягуюча інтеграція має певні просторові і часові закономірності (рис 3). Зокрема, часові закономірності можна простежувати, якщо зазначити на рисунку кількість суб'єктів підприємницької діяльності, фізичних осіб, які мали здатність придбати, або реалізувати через кордон товари, послуги, капітал в окремих генераціях. Ці числа на початку зростають повільно. З часом із зростанням джерел кількість тих, які отримують товари, послуги, капітал збільшується, а наприкінці знову сповільнюється.

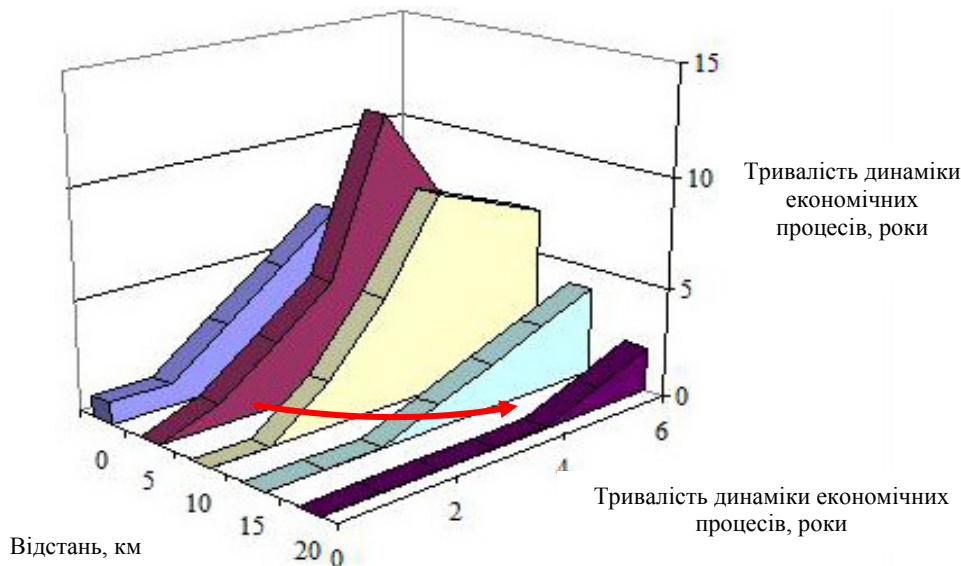

Рис. 3. Зміни характеру хвиль дифузії

Що стосується просторових вимірів дифузійно-втягуючої інтеграції, то вона спочатку найбільше поширюється біля центру прикордонного простору. Далі біля цього центру вона зменшується, але зростає зі збільшенням відстані від початкового джерела. Наприкінці зростання передачі та розповсюдження товарів, послуг, капіталу в усіх частинах прикордонного простору є більш-менш рівномірними. Ці три фази процесу дифузійно-втягуючої інтеграції називаються відповідно початковою, поширенням і згущенням.

Наступне, беручи до уваги різні типи бар'єрів, досліджується їх вплив на руйнування хвиль лінійної дифузії, час їх повернення до початкового стану (відтворення); в першому випадку хвиля дифузії після проходження через отвір у бар'єрі (дослідження отворів різної ширини) досягала нормального стану в часі біля одинадцяти генерацій (рис. 2 б), в іншому – при встановленні бар'єрів на шляху дифузії, так, щоб хвиля змушена була його обійти (рис. 2 в) – час відтворення був коротшим, а гребінь хвилі відтворювався після 9-ти генерацій. Швидкість відтворення хвилі дифузії – як виявилось із проведених досліджень – залежить від двох чинників – типу та довжини бар'єра (рис. 2 г). Як бачимо на рисунку 2.1г крива суперабсорбуючого бар'єру є звичайно іншою, аніж крива трьох початкових типів бар'єра. Використання ідеї Юїлла (Yuilla) про симуляційну модель дифузії інновацій вказує на великі можливості його застосування в дослідженні впливу різних бар'єрів. Автором використана дана ідея для створення концепції дифузійно-втягуючої інтеграції, яка пояснює механізм функціонування кордону як бар'єра, а також виникнення транскордонного співробітництва та утворення початкового етапу інтеграції.

У системному аналізі транскордонного співробітництва, а також дифузійно-втягуючої інтеграції, автор доводить, що найголовнішу роль при цьому відіграють три фундаментальні поняття: *оптимум Парето*, *ядро*, *економічна рівновага*.

Оптимум Парето в транскордонній системі – це безліч варіантів розвитку економіки, які не можна поліпшити для одних регіонів, не погіршуючи положення інших. Але різні оптимальні за Парето варіанти неоднаково вигідні для окремих транскордонних регіонів. Існує також можливість, що які-небудь регіони, діючи самостійно або в коаліції з іншими регіонами, можуть досягти вигідніших для себе станів. Принциповою вимогою до вибору взаємовигідних варіантів для транскордонних регіонів є умова приналежності до ядра [3].

Ядро транскордонної системи – це безліч таких варіантів розвитку, в здійсненні яких зацікавлені всі транскордонні регіони, у тому навіть якщо їм не вигідно виділятися з системи і утворювати коаліції. Ядро, якщо воно існує, складається тільки з оптимальних за Парето варіантів.

Поняття економічна рівновага в транскордонній системі допускає багато модифікацій. Наприклад: якщо кожен прикордонний регіон знаходить оптимальне вирішення виходячи з інтересів свого населення, то за яких умов спільного ринку (цінах обміну, тарифах, податках тощо) поєднання регіональних рішень дасть збалансоване вирішення для всієї системи транскордонного регіону? Природний випадок економічної рівноваги в системі транскордонних регіонів – коли для кожного з них сальдо міжрегіонального транскордонного обміну, вимірюваного в цінах рівноваги, дорівнює нулю.

Уявлення про співвідношення фактичного, гіпотетичного та потенційного станів у дворегіональній транскордонній системі дає рис. 4

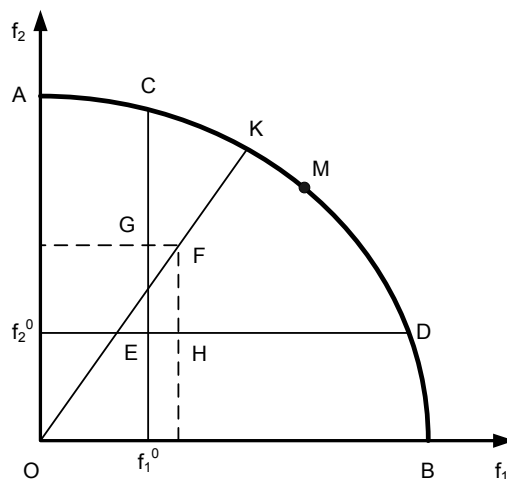

Рис. 4. Фактичний стан (F), межа Парето (AB), ядро (CD), економічна рівновага (M) у системі транскордонного регіону (два регіони)

Передбачається, що органи регіонального управління, що відображають інтереси населення свого регіону, прагнуть знайти такі економічні рішення, які при наявних можливостях найкращим чином забезпечують потреби населення (максимізують добробут).

Нехай рівні задоволення потреб населення прикордонних регіонів 1 і 2 вимірюються цільовими функціями, або цільовими показниками f_1 і f_2 . Це можуть бути, наприклад, значення деякого вибраного макропоказника (ВВП, кінцевого споживання і тому подібне) [3].

Якщо кожен регіон господарює автономно (не вступає в транскордонну співпрацю), то максимально досяжними значеннями цільових показників будуть f_1^0 і f_2^0 . Точка E характеризує стан автаркичного розвитку обох регіонів.

Нехай F – фактичний стан, досягнутий в спостережувальному році. Для прикордонного регіону 1 фактичне значення f_1 є сумою $f_1^0 + EH$, для прикордонного регіону 2 фактичний стан f_2 є сумою $f_2^0 + EG$. При цьому EH – величина ефекту, що отримується прикордонним регіоном 1 від кооперації з прикордонними регіоном 2 (або «внесок» регіону 2 в цільовий показник регіону 1); EG – величина ефекту, що отримується прикордонними регіоном 2 від кооперації з прикордонними регіоном 1 (або внесок регіону 1 в цільовий показник регіону 2).

Максимально досяжні значення цільових показників на рис. 2.3. характеризуються кривою AB . Це оптимум Парето. Кожна точка кривої AB – такий варіант, який не можна поліпшити для одного з регіонів, не погіршуючи положення іншого. Найкращі варіанти, що належать кривій AB , знаходяться усередині множини AOB . Проте для регіону 1 не вигідні варіанти, що лежать лівіше точки C , а для регіону 2 – ті, що лежать нижче точки D .

Прикордонні регіони зацікавлені тільки в такому економічному співробітництві, коли воно забезпечує їм додатковий ефект. Цю властивість мають безліч варіантів CED . Крива CD включає варіанти з найбільшим вигрешем від економічного співробітництва. Це і є ядро дворегіональної транскордонної системи.

Зрештою, точка M відповідає економічній рівновазі (торгові або платіжні баланси мають нульове сальдо в цінах рівноваги). Всі інші точки ядра CD відповідають варіантам взаємовигідного, але нееквівалентного обміну. При цьому точки кривої CD , що лежать правіше M , є більш вигідні для прикордонного регіону 1 (зокрема, це відповідає негативному сальдо вивезенню-ввезенню товарів для

прикордонного регіону 1 і позитивному сальдо для прикордонного регіону 2). Точки, які лежать лівіше M , є більш вигідними для прикордонного регіону 2 (знаки сальдо вивезення-ввезення продукції змінюються на протилежні). Відмітимо, що в точці K , що є перетином променя OF з межею Парето, співвідношення

цілових показників f_1 і f_2 таке ж, як у фактичному стані. Для обчислення розглянутих вище оптимальних станів та ефектів транскордонних відносин застосовуються транскордонні багатогалузеві моделі [3].

По-друге, *Основний суспільно-трансформаційний генетичний закон*, який пояснює генезис та закономірності трансформаційних змін транскордонного співробітництва у країнах Східної Європи. Закон, за яким індивідуальний розвиток держав даного регіону та їх транскордонне співробітництво (онтогенез) є коротким і видозміненим повторенням (рекапітуляцією) найважливіших суспільно-економічних етапів розвитку транскордонного співробітництва (філогенезу) країн-членів ЄС-15. Де, зокрема, варто виділити *філогенез* суспільних трансформацій транскордонного співробітництва. Від грецького – «*філо*» – плем'я, народ, держава і «*генеза*» – походження. Цей історичний розвиток як окремих країн, так і світового господарства загалом. Крім того, існує *онтогенез* суспільних трансформацій транскордонного співробітництва. Від грецького – «*онто*» – існуюче і «*генеза*» – розвиток – це індивідуальний розвиток країн світу, система їх транскордонного співробітництва, сукупність послідовних соціальних, економічних, політичних, культурологічних, духовних та міжособистісних перетворень, що відбувається в державах з моменту їх утворення. Онтогенез взаємопов'язаний з історичним розвитком країн світового співтовариства – філогенезом.

Іншою теоретичною основою транскордонного співробітництва є синергетика – теорія саморганізації. Предмет її пізнання – нелінійні процеси, що йдуть в усіх без винятку формах руху матерії як неживих (ентропійних), так і живих (негентропійних).

Висновки. Провівши дослідження сучасних тенденцій формування економічної природи транскордонного співробітництва ми прийшли до наступних узагальнень.

1. Було досліджено та обґрунтовано складові частини економічної природи співпраці транскордонних регіонів;
2. Автор зумів визначити та проаналізувати сучасну парадигму транскордонного співробітництва де основоположною складовою є коопетиція;
3. У роботі було досліджено транскордонне співробітництво та доведено, що дифузійно-втягуюча інтеграція є початковою ланкою та базовою основою інтеграційних процесів;
4. Обґрунтовано та доведено, що макроекономічною основою транскордонного співробітництва є оптимум Паретто, економічні ядро та рівновага;
5. Автором запропоновано Основний суспільно-трансформаційний генетичний закон транскордонного співробітництва.

Таким чином, транскордонне співробітництво та економічна інтеграція і сучасне світове господарство в цілому, стає способом не тільки відкриття, а й створення сучасної інтегральної економічної реальності, способом побачити світ по-іншому і активно співпрацювати у ньому. Вони дають можливість розглянути старі проблеми в новому світлі та нестандартне їх розв'язання, переформулювати питання, перекоординувати проблемне поле науки. Транскордонне співробітництво та економічну інтеграцію можна розглядати як оптимістичний спосіб оволодіння нелінійною ситуацією. У нинішній час прискореного і нестабільного розвитку світу вони дають можливість оптимістично зрозуміти принципи еволюції і поєволюції складних систем, розкрити причини еволюційних криз, нестабільності й хаосу, оволодіти методами нелінійного управління складними системами, що перебувають у стані нестійкості.

Проаналізувавши в науковій літературі результати досліджень перспектив транскордонного співробітництва, ми можемо визначити його місце у системі міжнародних економічних відносин (МЕВ).

1) Транскордонне співробітництво у сфері виробництва – це відносини, які склалися між сусідами – суб'єктами світового господарства через кордон у матеріальному виробництві.

Основи форми транскордонного співробітництва у системі МЕВ на фазі виробництва:

- а) спільне будівництво господарських об'єктів;
- б) спільні підприємства;
- в) формування транскордонних технологічних кластерів;
- г) міжнародна спеціалізація і кооперування виробництва;
- д) прямі виробничі зв'язки.

2) Транскордонне співробітництва у сфері розподілу – це відношення, які склалися між суб'єктами світового господарства з приводу розподілу матеріальних, трудових ресурсів та фінансових засобів. Найбільш транскордонне співробітництво здійснюється:

- а) при розвитку спільного підприємництва;
- б) у процесі транскордонного руху капіталу;
- в) транскордонній міграції робочої сили.

3) Транскордонне співробітництво у сфері обміну – це відносини, які склалися між суб'єктами світового господарства у прикордонні з приводу купівлі-продажу товарів, капіталу, робочої сили та послуг.

Реалізуються вони у транскордонних торговельних відносинах.

4) Транскордонне співробітництво у сфері споживання – це відносини, які склалися між суб'єктами світового господарстві з приводу задоволення спільних потреб за рахунок взаємних надходжень або продукції спільних об'єктів. Здійснюється воно як синтезуюча дія і результат функціонування сукупності різних форм транскордонного господарського співробітництва.

Отже, транскордонне співробітництво – складне та багатогранне явище, що перебуває під впливом багатьох чинників і проявляється в різних формах. Вибір конкретної форми транскордонного співробітництва залежить від цілей, умов і бажань партнерів, які здійснюють таку співпрацю.

Література

1. Герасимчук З. В., Корольчук Л. В. Транскордонне співробітництво регіонів: методика оцінки та шляхи активізації: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 184 с.
2. Герасимчук З. В., Лютак О. М. Регіональна політика транскордонного співробітництва: механізми формування та реалізації: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 188 с.
3. Транскордонне співробітництво країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики): монографія / І. Є. Журба. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 311 с.
4. Третяк В. В. Куценко Н. А. Проблеми теорії та практики розвитку інтеграційних зв'язків регіону: Монографія. – Луганськ: «Ноулідж», 2010. – 279 с.

References

1. Herasymčuk Z. V., Korol'čuk L. V. Transkordonne spivrobitnyctvo rehioniv: metodyka ocinky ta šljaxy aktyvizaciji: Monohrafija. – Luc'k: Nadstyrja, 2009. – 184 s.
2. Herasymčuk Z. V., Ljutak O. M. Rehional'na polityka transkordonnoho spivrobitnyctva: mexanizmy formuvannja ta realizaciji: Monohrafija. – Luc'k: Nadstyrja, 2009. – 188 s.
3. Transkordonne spivrobitnyctvo krajin Central'noji ta Sxidnoji Jevropy v umovax rozšyrenoho JeS (pytannja teoriji ta praktyky): monohrafija / I. Je. Žurba. – Xmel'nyč'kyj: XNU, 2008. – 311 s.
4. Tretjak V. V. Kucenko N. A. Problemy teoriji ta praktyky rozvytku intehracijnyx zvjazkiv rehionu: Monohrafija. – Luhans'k: «Noulidž», 2010. – 279 s.

Надійшла 17.08.2015; статтю представляє д. е. н. Журба І. Є.